

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Aan-/afwezig

Als we zeggen dat Louis Althusser zijn vrouw vermoordde in een *absence*, wie was dan «afwezig»? Als Althusser zelf er niet «bij» was, kan hij het niet gedaan hebben. Maar als hij buiten het slachtoffer de enige aanwezige was, kan moeilijk iemand anders de dader zijn. En inderdaad wil Althusser nadien koste wat kost aantonen dat hij het is die de handeling heeft gesteld. Hij wil getuigenis afleggen, *présence* geven. Afwezigheid is geen beletsel voor een gelijktijdige aanwezigheid, meer zelfs: juist in afwezigheid stelt het subject zich des te meer aanwezig. Is het niet zo dat, juist als je sterk in iets opgaat en jezelf «verliest», je jezelf het meest ontmoet?

We kunnen ons afvragen of de psychose geen radicalisering is van deze ambiguïteit die inherent is aan het subject, dat zich bij uitstek in afwezigheid aanwezig stelt. Is het niet dát wat in een psychoanalyse gevraagd wordt: je spreken niet bewust reflecterend te sturen, maar als het ware buiten jezelf om te laten plaatsvinden? Laat «het» maar spreken. Het paradoxale uitgangspunt hierbij is: juist naarmate de patiënt erin slaagt zijn spreken te onteigenen, kan hij zich dit in een tweede, maar vrijwel gelijktijdige beweging des te meer toe-eigenen, op zich nemen. Juist in gevallen waarin een spreken dat van persoonlijke aansprakelijkheid getuigt, weinig kans heeft, zoals in de psychose en in bepaalde vormen van autisme, is een dergelijke spreekruimte des te belangrijker. De afwezigheid kan zó sterk, zó alomtegenwoordig zijn dat ze elke vertrouwelijkheid, zo noodzakelijk voor een analytisch proces, in de weg staat. Waar is het subject van het autistische kind, van wie gaan de autistische «gestes» uit? Waar is de dimensie van de subjectiviteit in een nagenoeg geheel lichame-lijk, amper gepseudiseerd bestaan? Precies wanneer deze vragen zich opwerpen, is het bieden van de gelegenheid om het woord te zoeken, uit te vinden, te nemen, van cruciaal belang.

In zekere zin is een psychoanalytisch proces geslaagd naarmate de patiënt ertoe komt getuigenis af te leggen van zichzelf. Het gaat dan niet om een openbare getuigenis, die Althusser ontzegd werd, maar om een vertrouwelijk spreken. Om in die optimale vorm van afwezigheid tot zichzelf te kunnen komen, is een vertrouwelijke plek nodig. Pas in de discrete aanwezigheid van een ander die me uitnodigt en uitdaagt me aan hem of haar toe te vertrouwen, kan het subject enige vertrouwelijke omgang — in de eerste plaats met zichzelf — tot ontwikkeling brengen.

Michel Thys